

Sreda, 23. jul 2003.

Svedok B-083

Svedok Odri Bading (Audrey Budding)

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak 9.02 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najs (Nice).

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Rezime vaše izjave, paragraf 42. Gospodine B-083, da li ste tokom vaše službe u Ministarstvu odbrane, uopšteno govoreći, videli sledeće ljude: Gorana Hadžića, kažite "da" ili "ne", samo, Milana Babića, čoveka po imenu Arkan ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Arkana, da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I osobu poznatu kao "kapetan Dragan", Dragan Vasiljković?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Da, video sam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na kom mestu i u kojoj kancelariji ste videli te ljude?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Video sam ih u zgradi Ministarstva odbrane, koja se nalazila u Nemanjinoj 11, gde je sadašnja Vlada Republike Srbije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Paragraf 55. Koliko ste puta videli Arkana? Jednom ili više puta?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Arkana sam video dva puta. Jedan put nisam imao kontakt, drugi put sam sa njim i razgovarao.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A Dragana Vasiljkovića, koliko ste puta njega videli? Jednom ili više puta?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Video sam ga dva puta. Jedan put u 1991. godini i jedan put u 1992. godini.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. I konačno, da pređemo na ovaj deo vašeg svedočenja koji je u paragrafu 66, pri vrhu strane 10. Molim da se svedoku pokaže dokazni predmet 507, tabulator 4. Veće vidi da je ovo dokument koji je, navodno, izdat od strane ministra odbrane Srpske krajine i upućen je ministru odbrane Srbije, u septembru 1992. godine. Videćete na kraju dokumenta da se spominje to da sredstva iz ove navedene radne organizacije treba da se prebace na naš račun u Kninu ili sa našeg računa u Kninu na njihov račun u Kninu i onda se dalje kaže: "Prisiljeni smo da radimo na ovaj način zbog toga što je došlo do prekida u platnom sistemu između Republike Srpske Krajine i Savezne Republike Jugoslavije." Zatim dalje u tekstu dokumenta se spominju različite kompanije i određeni iznosi. Ovaj dokument je, navodno, poslao potpukovnika Jelić i hteo bih da vas pitam samo ... U stvari, pukovnik Spanović ga je poslao potpukovniku Jeliću. Sad nam kažite, "da" ili "ne", da li je potpukovnik Jelić radio u Ministarstvu odbrane u neko doba, koliko je vama poznato? Samo "da" ili "ne", molim vas.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: U to doba je radio i on je bio zadužen za realizaciju ovoga. Pretpostavljam da je i realizovao, ali iz ovoga se ne vidi.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, sada molim da pređemo na privatnu sednicu zbog određenih pitanja i ja ću da se osvrnem na prvi paragraf, zbog kog postoji potreba za privatnom sednicom. Objasniću vam zašto nam je to potrebno. Ovo pitanje se po prvi put javlja u paragrafu 25.

(privatna sednica)

sekretar: Sada smo na otvorenoj sednici.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Kej (Kay).

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ja sada ovo iznosim i mislim da je dobar trenutak, kao i bilo koji drugi, tiče se tajminga i redosleda svedoka. Naravno, tužilac sam upravlja svojim vremenom i rasporedom, međutim, optuženi nedeljno

prima liste svedoka i, naravno, redosled svedoka je vrlo važan za pripremu, a vreme koje se daje, kao ukupno vreme na listi svedoka je, takođe, vrlo značajno, jer, na osnovu toga, optuženi je u stanju da uspostavi jedan sistem na osnovu kog radi. Pretpostavljam da oni koji s njim rade u svetlu toga, raspoređuju svoje vreme, a vrijeme je naznačeno na listi svedoka. Svakako, tužilac ide s jedne teme na drugu s obzirom kako se saslušavaju svedoci svake nedelje. Pretpostavljam da je vrlo važno za pripremu da se redosled svedoka poštuje. Ja to sada kažem zato što je juče gospođa Bading (Audrey Budding) stavljena između svedoka po Pravilu 92bis. Međutim, to je isto tako važno s obzirom na vreme koje je njemu dostupno, jer on, isto tako, uzima u obzir stajalište Suda, s obzirom na vreme koje se potroši za glavno ispitivanje i koje onda njemu treba, u smislu pripreme za unakrsno ispitivanje. Prema tome, on razmatra i organizuje svoj način rada na temelju vremena koje je naznačeno na tim nedeljnim rasporedima.

SUDIJA MEJ: Da, mislim da smo već jasno rekli što se tiče vremena koja su predviđena, da niko ne može da se oseća obaveznim u smislu procene Tužilaštva koliko vremena im je potrebno za svakog svedoka. To je, dakle, samo procena. Ako se on zasniva na tome, onda, kao što smo već rekli, on to ne treba da radi. Ali mi ćemo se vratiti na redosled jer ja shvatam na koji način promene izazivaju poteškoće. Što se tiče tajminga, moramo da uzmemo u obzir sveukupno vreme koje je potrebno za izvođenje dokaza. Naravno, na neki način, tužilac je odgovoran za čitav niz svedoka i vreme koje mu je za njih potrebno. Oni su pozvali sve ove svedoke, prema tome nije uopšte čudno da to toliko dugo traje. Mislim da je ovo 214 svedok, po mom proračunu, a ostala nam je još jesen. Međutim, mi još uvek treba da imamo na umu vreme. Zar odgovor ne bi trebalo da bude sledeći: da se optuženom odobri određeno vreme, ali da on to vreme mora da troši na razborit način. On ne može, na primer, da se prepire sa svedocima, što radi, a da se posle žali da mu je vreme ograničeno. Na kraju, on ne može da postavi važna pitanja. Kad bi to imao na umu, mislim da bi stvari išle daleko bolje.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Mislim da je to tehničko pitanje i iskusni advokati razumeju kako da postupaju u takvim situacijama. Mislim da ako tužilac, naročito gospodin Najs, postupava kao da vozi brzi voz od početne do krajnje stanice i ako vrlo brzo ispituje svedoke i troši jako malo vremena da bi obradio čitav niz informacija, onda, svakako, postoji zabrinutost da

optuženi ne može na odgovarajući način to da obradi jer njegovo vreme se skraćuje zbog kratkog vremena koje troši tužilac, zato što vrlo brzo obrađuje ove teme. To kažem jer mislim da Pretresno veće treba to da ima na umu kada razmatra ovaj problem, u ime optuženog.

SUDIJA MEJ: Da, to ide sve brže. Sa drugim zastupnicima Tužilaštva on dobije više vremena, to je tačno.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Tako je. To može da se primeti, upravo kad gospodin Najs vodi ispitivanje najvažnijih svedoka, kao što je bio svedok Kučan. Njega je obradio za jedan dan, manje značajni svedoci su ovde bili danima.

SUDIJA ROBINSON: Svakako, u pitanju je sadržaj svedočenja, a ne samo dužina glavnog ispitivanja.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da, ja se slažem i upravo zato kažem da vreme potrošeno od strane Tužilaštva ne može da bude dobar indikator, jer je gospodin Najs u stanju da čitav niz informacija obradi za vrlo kratko vreme. Ne želim u tome da ga obeshrabrim, ne želim ni sam da koristim previše vremena, ali to je vrlo bitno da se ima na umu kada raspravljamo o ovom pitanju.

TUŽILAC NAJS: Samo bih hteo da iznesem da moje kolege i ja nastojimo da se usredsredimo na vrlo važne dokaze i apelujem na Pretresno veće da u tom smislu izvrši pritisak i na amikuse i na optuženog da se isto tako u svom unakrsnom ispitivanju usredsrede na važne stvari. Uz dužno poštovanje moram da kažem da je optuženi za vrlo kratko vreme razvio zavidnu veštinu unakrsnog ispitivanja. Ponekad, međutim, to nije tako i žalosno je kada postupa na drugačiji način, odnosno ide s kraja na početak.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Sat i 15 minuta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej (May), ja pretpostavljam da nije za zatvorenu sednicu ustanova u kojoj je svedok radio, je l' tako? Neću ga pitati za nešto što može da ga identifikuje. Ali mislim da je na otvorenoj bilo gde je radio, gde je bio zaposlen ili se ja varam?

SUDIJA MEJ: Da, to je spomenuto na otvorenoj sednici.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine 83, ja bih samo kratko prešao preko nekih stvari koje bih hteo da ...

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, ovo je nešto o čemu svedok treba da odluči, ali ovo je nešto što možda izlazi iz zaštitnih mera.

SUDIJA MEJ: Da, o tome je bilo reči na privatnoj sednici, pa ćemo da pređemo na privatnu.

(privatna sednica)

sekretar: Sada smo na otvorenoj sednici.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto smo sad ponovo na otvorenoj sednici, molim vas, pogledajte dve vaše izjave od 2001. i 2002. godine gde nema nijednog pasusa, ni u jednoj od ove dve izjave, gde niste precrtavali, ispravljali, stavljali primedbu da nije tačno, da je pogrešno interpretirano, da su greške i tako dalje, i tako dalje. Je li tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Tako je i to sam tada uradio jer sam imao priliku da na srpskom jeziku dobijem te izjave, ono što sam govorio i da smatram da nije tako da sam izjavio i smatram da nije u redu da se to vama stavlja na teret i ja sam vam se i njima izvinio i objasnio i Tribunalu i vama i mislim da nije korektno da pričamo sada o nečemu, što ja sam tvrdim da nije u redu, da se ne može braniti i tako dalje. I, ovaj, mislim da je to gubljenje vremena i Sudu, jer ja otvoreno kažem da ima grešaka koje nisu takve, da uopšte ne dolazi u obzir da bi ja njih mogao, ne bi ih potpisao. I ljudi su shvatili i ja sam sada ovo što smo danas izlagali, napismeno, svojom rukom napisao. Da sam ja ovo svojom rukom napisao i dao Tribunalu, onda bih iza toga stajao. Verujte da nikad ovako stvari ne bi bile da sam ja ... Pogotovo što se radi o nekim stvarima koje uopšte nemaju nikakve veze. Kakve veze ima, u vezi onog automobila, koji sam čuo od tamo neke sekretarice, pa posle ispričao ovim ljudima, smatrajući da tako nešto ne može ni da uđe u ovakav

materijal. Ja ne bih dozvolio, da sam znao da je u njemu, ni slučajno ne bih potpisao. I ja vam se izvinjavam i zamolio sam da vam se to prezentira na vreme, da vidite i da o tome ne pričamo. Bolje bi bilo da pričamo o nečemu što je bolje nego takve stvari ... I tehnički propusti i nešto što nema nikakve, mislim, nema smisla. Jer tako i ne mislim i ne želim i tražim da vas time ne terete. Tražim od njih ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali mislim ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: To je moj propust, ja se izvinjavam Sudu. Pogrešio sam što nisam pročitao i što sam bio dovoljno neoprezan, odnosno, izgubio sam, što se kaže, poslovno rasuđivanje, pa sam bio neoprezan da potpišem nešto što nisam ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali evo, pošto ste sami pomenuli problem automobila, vi ste sami, u izjavi, dakle, gde stoji, "daću vam još jedan primer ilegalnog ubiranja sredstava u to vreme, policija je bila umešana u organizovanu krađu automobila", a vi ste pokraj toga napisali svojom rukom, "nije tačno".

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome, takve stvari i niz drugih stvari, mislim, kažem, nema ni jedan pasus koji nije precrtan ili dopisan ili objašnjen potpuno na drugi način. Dakle ove izjave apsolutno ne odgovaraju ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Interpretacija stvarnog razgovora nije takva.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Nije takva, jer nešto što se kaže na tri strane, pa napišete u deset reda ne može da objašnjava to, a mogu da vam kažem lično, evo, baš što se toga tiče ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, da, da samo ne gubimo vreme ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Konstatacija nije u redu, nego samo činjenica da je bilo za taj automobil ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vi ste svojom rukom dalje ovde napisali "da se izvrši korekcija u skladu s mojim primedbama pisanim na

zapisnike i tako redigovana, po objašnjenju i izvinjenju optuženom, objasne razlozi ovih brojnih grešaka koje su više nego očigledne i smatram lično da nije korektno da ga sa takvim podacima i interpretacijama onoga što sam kazao, teretite". I to ste videli tek 18. jula, znači, pre nekoliko dana i to ste tada zapisali, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A na kraju samog papira kažete: "počeo redigovanje izjave sa ozbiljnim primedbama, kad je video prevedenu na srpski jezik, ali mi je Džerald Sekston (Gerald Sexton), istražitelj, rekao da ne treba to da radim, jer ću za to imati prilike da učinim u Hagu (The Hague) i tako dalje ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: To kad je bio kod mene kući.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Prema tome, a u Hagu ste mogli tek pre neki dan i prema tome uopšte niste mogli da valjano ovo sve ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Da sam imao prilike u Beogradu, ja bih to uradio i ne bi sada pričali ni minutu. Ili da mi je pružena prilika da to napišem svojom rukom i dam, ni munitu o tome, verujte.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Inače, vi ste, inače, pošto smo prešli preko niza ovih vaših predstavki, one su se odnosile na nezakonit rad pojedinih ljudi u vašem ministarstvu, javašluk ... Organizaciju, onda određene greške u raznim odeljenjima po unutrašnjosti, finansijske propuste i tako dalje

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: ... nestanak imovine koja nije mogla da se utvrdi ko je i šta je, zato što to nije bilo želje od rukovodioca, odnosno, sprečavali su to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li se sećate koliko smo nastojali da se te nepravilnosti iskorene? Da li se, na primer, sećate da su dva ministra uhapšena zbog finansijskih malverzacija tada? Da ne govorim o ovim nižim službenicima, nego dva ministra su uhapšena zbog finansijskih malverzacija. Da li se sećate toga?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ne mogu da se setim, izvinite, ali verujem da je tako. Verujem vam na reč, ali ovaj, oni koji su ovo radili, oni su, gospodine Miloševiću, unapređeni i dan danas figuriraju u ovom našem društvu, dok se mi ovde nalazimo i razgovaramo. Ja i vi. Ti koji su sredili, što kaže nas koji smo tražili i od vas i od drugih rukovodioca da radimo i po zakonu i

sredimo te poslove i da nam bolje ide i da, ako nemamo bogatstvo, bar imamo čist obraz.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je sasvim ispravno. Ali sad mi recite, molim vas, pošto ste uglavnom raspravljali ovde o stvarima koje se tiču javašluka i određenih ponašanja ljudi u vašem ministarstvu, kakve to ima veze sa ovim što se ovde događa?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ja mislim da nema veze. Ja iznosim ono što sam doživeo, a ne znam koga će da tereti ni šta, nego šta se desilo. A vama jedino ovo kažem zato što vidim da niste, otprilike, da su vaši saradnici dali u pogrešne ruke i ovi ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, dobro, predstavke, kao što znate, uvek idu od kabineta predsednika republike kad je reč o službenicima vlade, predsedniku vlade. To nisu pogrešne ruke, pretpostavljam.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ali ja sam i njemu dao. Vidite, on je vaš saradnik, pa vidite kako sam prošao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vi govorite na strani 4 u drugom pasusu da je Skupština Srbije odlučila da sprovede istragu i da ste vi predvodili tu istragu i otkrili na Kosovu da je mnogo opreme, poput oružja, municije i drugog bilo ukradeno, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Da, nije ga bilo i lično sam dao generalu Simoviću izveštaj o tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I recite mi, jeste li utvrdili ko je krao to oružje?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Nije nam omogućeno. Mi bismo, što se mene tiče ...

TUŽILAC NAJS: Ne znam da li je svedok svestan da smo na javnoj sednici i da je zabrinut zbog dva prethodna pitanja i odgovora?

SUDIJA MEJ: U redu. Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kažete "bilo je mnogo opreme i municije i drugo, ukradeno, nedostajalo. Nedostajao je i novac." U to vreme Kosovo je kao nerazvijena regija dobijalo pomoć od jedan i po dolara dnevno.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ne, ne od nas, to su pomešani pojmovi. Dobijala je pomoć, sećate se, kao nerazvijen kraj od svih republika, savezni fond.

SUDIJA MEJ: Molim vas, jedan po jedan, ne preklapajte se. Gospodine svedoče, nemojte da zaboravite da vi ovde svedočite, a vi, gospodine Miloševiću, unakrsno ispitujete. Ovo nije konverzacija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Mej, meni je drago da imam priliku da razgovaram sa ovim svedokom koga nisam ranije poznavao, ali vidim da je radio na ovim poslovima i da ne želi da daje lažne iskaze. Vi kažete, na strani 4 u trećem pasusu: "mnogo Srba bilo je napustilo ovu regiju." Recite zašto?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Pa, od dobroga nisu, morali su da napuste, samo ne znam da 'l mislite na Krajinu ili na Kosovo?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne, ne, o Kosovu govorim. Vi govorite ovde o Kosovu, jer to ide odmah iza ovoga da je Kosovo bila nerazvijena regija, dobijala pomoć i tako dalje i da je mnogo Srba napustilo ovu regiju.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Prilike na Kosovu odlično poznajem zato što sam išao tamo i kao inspektor i po drugim poslovima i znam šta se dešavalo. Iredenta nije radila od 1990. godine i ovo nego je možda radila pedeset i više godina, tako da su to problemi koji dugo vuku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, vidim pominjete braću Karić kao da su rekli vlastima da im je u planu da izgrade 30 ili 50 preduzeća za Srbe koji žele da žive u Peći (Peje) i tako dalje, da li je vama poznato, pošto sam ja nešto o tome znao, da su kod njih, da su oni bili poznati po tome što su kod njih radili i Srbi i Albanci? Ne samo Srbi.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, to je slobodna interpretacija, ja tako nisam rekao, ja isto znam Bogoljuba Karića, ali znam ga kao privrednika i tako dalje. Koliko je on toga, to su rekla kazala, koje sam čuo. Ja nikada tamo kod njega u inspekciji nisam bio, jedino su to priče i oni ne bi ušli uopšte u taj izveštaj da sam ga ja video onako na srpskom jeziku. I mislim da nije u redu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, a znate pored toga što niste išli u inspekciju, da su oni napravili univerzitet i fondaciju i škole i tako ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ma, apsolutno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: ... i sve to u Srbiji napravili.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Napravili u Srbiji. To sve znam i poznato mi je i mislim da ovakva interpretacija nije u redu, ali sam rekao da su dobijali kredite, da su ih upotrebili u privredne svrhe i kad bismo razgovarali sigurno bih onako kako bih ja izneo i potpisao, ne bi tako stajalo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E, pa dobro ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: I mislim da nema potrebe da o tome pričamo, ja čak kažem da mislim da je privrednik i da je upotrebio pare onako kako treba. I da je zaradio i da je sada ...

TUŽILAC NAJS: Možda je svedok prevideo, ali možda ovo nije za javnu sednicu.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kažete, to je na strani 5 u prvom pasusu, da na dokumentima se nikad nisu pojavljivala imena osoba koja su primala novac i da je novac išao preko SDK-a, Službe društvenog knjigovodstva. Pa, mislim, tajnost isplate i SDK, vi kao stručnjak sigurno znate, ne idu zajedno, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Pa, tako je. A zašto onda pričamo kad sam vam rekao, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, ne, ali ja moram da vas pitam ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: A ja moram da vam kažem da ste u pravu.

prevodioci: Molim vas ne preklapajte se. Hvala.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Ovde sam video, to vam je, evo, skrenuću vam pažnju, ova tvrdnja kako sam ja zajedno sa Adžićem i Simovićem organizovao i planirao tajno finansiranje i tako dalje.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Hoću da vam odgovorim. Verovatno su me pitali ko je odgovoran kada se ovako nešto dešava. Ja sam rekao "odgovoran je, ako je na brodu, onda je to kapetan broda, ovi drugi ne mogu da budu." I onda sam rekao subordinaciju odnosno, ko je šta u ovoj našoj državi i u

svakoj drugoj državi. Da je komandant tako za planiranje onoga, operacija, to je načelnik Generalštaba, ako je neko odgovoran za ministarstvo, ministar, ako je neko za državu Srbiju, to ste bili vi. Prema tome to je to, a ne da li je nešto tajno, nije tajno ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To, u stvari, vi ste rekli da sam ja bio predsednik Srbije?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste. To je prevedeno ...

prevodioci: Molim vas da se ne preklapate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A onda ... *(izbrisano po nalogu Pretresnog veća)* ... reši stambeni problem tog njegovog rođaka koji je bio izbeglica, a ja sm mu rekao da ima 600.000 izbeglica koje treba zbrinuti, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste, hoćete li da vam kažem ko je? To je vaš kum.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Moja ćerka je kumovala i tačno je da je bio moj vozač, a znate do kad? do 1983. godine.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste. Dok ste bili u banci.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. I posle otišao u penziju. Je li ovo nešto što bi moglo zaista da se konstatuje da je principijelno, znači čovek koji je radio sa mnom, moli me da pomognem njegovom rođaku, a ja mu kažem ne može da se pravi izuzetak, imamo 600.000 izbeglica, svakome na isti način

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste. I to nije nikakav teret, ali nije jedan rođak, nego ih je bilo mnogo tamo. Vi znate u Krnjaku koliko je ljudi otišlo i da je imao dva brata tamo i sestru, njihove familije, tri generacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Razumem, ali vi govorite o mojoj reakciji na to. Moja reakcija je da se prema svakom mora postupati isto. Da imamo 600.000 izbeglica, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: To je moja supruga čiji su to ujaci, ispričala, oni uneli, a ja vam kažem, tačno je, ali nema nikakve veze s ovim. Samo gubimo vreme, možemo da pričamo, ovako, van ovoga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sad, recite mi, molim vas, pošto se bavite, pošto se bavite ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ne bavim se ničim, sad sam penzioner.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne, bavite se u ovim izjavama budžetom. Recite mi, molim vas, vi ne znate koliki je tada bio budžet, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Budžet je javno publikovana stvar. Prema tome, u "Službenom glasniku" Srbije, prema tome, ja takve stvari ne mogu da pričam. Ili reč "crni fondovi", ja takve reči ne upotrebljavam, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E, to sam hteo da vas pitam.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ja takve stvari ne mogu da upotrebljavam u životu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, to mi je drago da kažete, svedoče 083, jer ovde kaže, u ovoj izjavi, da je postojao neki tajni deo budžeta koji se naziva "crnim fondovima".

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ma, ni slučajno. Tako može u fudbalera. Da smo pričali o fudbalu pa su neki tamo stvorili i rekla kazala, al' ovo ne može da bude u budžetu ni slučajno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A, čak u izjavi stoji kako je taj deo budžeta bio veći od zvaničnog.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ma, ni slučajno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle i to je stavljeno u vašu izjavu, potpuno netačno.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Interpretacija i ja sam precrtao i verujem da tu piše da nije tačno. Zato sam i tražio i molio da se to izvini jer sam dopustio sebi da se potpiše nešto što nisam pročitao i nisam napisao. I zato molim da ne diskutujemo o nečem što, stvarno vam kažem, u celini predstavlja nešto što ne može da vas tereti i molio sam, napisao sam da vas ne može ...

SUDIJA MEJ: Samo malo, molim vas. Dokazni materijal je ono što vi kažete u sudnici, a ne ono što je rečeno u vašoj izjavi. Gospodine Miloševiću, imate još pet minuta. Mislim da ste iskoristili svoje vreme uglavnom baveći se perifernim stvarima, a ne onim što je relevantno i to je isključivo vaša greška

jer vam je na početku rečeno koliko ćete imati vremena. Sad imate još pet minuta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Mej, da li biste mogli da mi kažete koju relevantnu stvar nisam pomenuo. A, da, evo, na primer, vaš razgovor sa jednom osobom, da ne bismo zatvarali sednicu, koja je došla u Ministarstvo, pa ste je vi sreli i pitala pomoćnika ministra, je l' tako, šta je sa njegovim sredstvima?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ne. Taj što je došao iz dijaspore, ja sam već tada bio na bolovanju ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne, govorim o ovom što je vodio dobrovoljce, pa je pitao, kažete, šta je sa njegovim sredstvima.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Aha. Da, u kancelariji kod ovoga ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jeste, kad ste doneli doznake za bolovanje, tako ste objasnili, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li vi znate da su u pitanju bila sredstva koja su mu oduzeta od strane policije, pa je s obzirom na pravo dobrovoljaca da idu, on tražio intervenciju da mu se vrate sredstva.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: To ne znam. Samo sam izjavio ono što znam i od slova do slova i to stoji, to sam ovde izjavio i to je ušlo u zapisnik i svojom rukom potpisao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A vi lično, samo ste razgovarali o Crvenoj zvezdi, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: O Crvenoj zvezdi i o tigriću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E pa dobro.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: I bilo mi je drago u razgovoru.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E, pa dobro, da i to raščistimo. A pošto pominjete učešće dijaspore u finansiranju ove pomoći, da li imate predstavu o tome koliko je dijaspora učestvovala u finansiranju?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Nemam predstavu, to je bio ... Ispričao sam samo jedan razgovor kako sam prilično netaktično, već revoltiran i bolestan,

rekao tom čoveku, objasnio ... On je došao da vidi, valjda kod predsednika Vlade, koji su problemi, šta može dijaspora da pomogne svom narodu ovde u otadžbini, i onda je bio nevezani razgovor, ja revoltiran, on kaže: "Šta je?" Rekoh: "Ovo je s obzirom na to šta me je snašlo, kao kad dođe poplava i onda ispliva sve i svašta i sve i svašta može da nas snađe", tako da su pojedini rukovodioci o kojima vam ja ovde pišem predstavku, isplivali na površinu, i ja mislim da je čovek uspešan onako kako je imao okruženje oko sebe. Prema tome, i vi ste imali problema verovatno zato što ste imali ljude koji nisu trebali tu da se nađu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, recite mi, molim vas, pošto je gospodin Najs ovde prezentirao jedan dokument koji nosi naziv "Informacija o sredstvima obezbeđenim u budžetu Republike za pomoć srpskim oblastima u Hrvatskoj, sa predlogom za rešenje njihove realizacije".

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je nesporno da se ovde radi o finansijskoj pomoći srpskim oblastima u Hrvatskoj?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Nesporno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je nesporno da nije bilo čoveka u Srbiji koji nije bio, upravo, za to da se njima pomogne u teško vreme?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I vi lično?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: I ja lično. Ali nepravilnosti su upravo u funkcionisanju toga i raspolaganju, znači, nije se radilo stručno, eto, to je problem. Nastaje šteta, obezvređivanje tih para i drugi problemi za koje rukovodioci nisu dorasli, pojedini, ti koje sam vam ja kazao, ni stručno, ni ovako, da to rade.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da sad ne pominjemo, to su ovi na koje ste se žalili, koji su malo ispod vrha vašeg ministarstva.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste, ali, dobro, u vrhu su.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Skoro u vrhu.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Odlučivali su bitne stvari i napredovali zato. I dan-danas nije im loše, nego nama koji smo protiv takvih stvari bili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Onda sam video u tabulatoru 4 pismo upućeno, gde se kaže, to je iz Republike Srpske Krajine: "Zbog nemogućnosti direktnog prenosa", to je tabulator 4, "novčanih sredstava na naš žiro račun, sklopili smo ugovor", i tako dalje, "sa radnim organizacijama da novčana sredstva prebacite na njihov račun", i tako dalje. Recite mi, molim vas, je li ima tu nešto, nešto, kako bih rekao, nepošteno ili ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Taj dokument sam prvi put video ovde, a, u stvari, to je način da se premosti greška u prekidu platnog prometa. I to je jedna tehnička stvar koja je jedino tako mogla da se uradi. I da je u redu, ja kažem u redu je da se tako uradi, kad ne može tako, onda je išlo ovako da bi to moglo da stigne tamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naravno, hvala vam.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: I da je učesnik taj i taj i da je to isto u redu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pita vas je gospodin Najs u vezi sa oznakom dokumenata, je li ovde piše, pita vas je, "strogo poverljivo ili poverljivo"? i tako dalje.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: I piše, ja sam video da piše.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, to nije sporno. A recite mi sad, pošto ste dugo radili tamo, da li je tačno da je bar na 90 posto dokumenata sve vreme dok ste vi radili tih decenija u tom ministarstvu, baš za to ministarstvo karakteristično, da bar na 90 posto tih dokumenata piše "strogo poverljivo" ili "poverljivo", kad je reč o Ministarstvu odbrane.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Zato što je nivo tih koji su određivali stepen poverljivosti bio takav da nisu mogli da procene i stvarno davali, ovaj, preterivali u tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali je to bila uobičajena praksa više decenija kad je reč o Ministarstvu odbrane, da je sve tajna, službena tajna, strogo poverljivo i tako dalje.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: U pravu ste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas ...

SUDIJA MEJ: Vaše poslednje pitanje, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, onda ne mogu ja čitav jedan niz pitanja da postavim, mada bi mi bilo drago da svedoku postavim više pitanja ...

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: I meni bi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Bavite se dokumentima, vi kažete da Srbi u Hrvatskoj i Bosni nisu imali drugi izvor finansiranja do Srbije, odnosno, jasno vam je da su neke svoje izvore, ipak, imali, je l' tako?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali da bez naše pomoći ne bi mogli da prežive.

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Teško, ne bi, ne bi. Moje lično mišljenje je da bi im teško bilo da opstanu uopšte u takvim teškim trenucima i da je korektno da im se pomogne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, hvala vam lepo, pošto ...

SUDIJA MEJ: Gospodine Tapušковиću?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Veoma kratko, časni Sude. Gospodine svedoče, ova dva dokumenta, ovaj prvi, tabulator 2, koji se tiče "Informacije o sredstvima obezbeđenim u budžetu republike za pomoć srpskim oblastima" i ovaj drugi dokument iz tabulatora 3, to je ova predstavka u vezi nezakonitih i nedoličnih radnji ...

TUŽILAC NAJS: Tabulator 2 i 3 smo obradili u privatnoj sednici.

SUDIJA MEJ: Prelazimo onda na privatnu sednicu.

(privatna sednica)

sekretar: Sada smo na otvorenoj sednici.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Gospodine svedoče, moje sledeće pitanje se tiče dokumenata o pomoći, o kojima ste govorili u unakrsnom, u

glavnom ispitivanju, pomoći koja je tražena, koja je zahtevana. Vi ste videli dokumenta u kojima je zahtevana određena pomoć. Na primer, govoreno je o jednom dokumentu gde je traženo 92 miliona maraka. Sećate li se?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Sećam se

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Moje pitanje je u vezi tih dokumenta. Bilo je još nekih dokumenata o kojima ste se izjašnjavali: da li vi imate ikakva saznanja, sem što imate saznanja o tome da je pomoć tražena, da znate da su određena sredstva upućena prema krajevima van Republike Srbije, da ste vi videli dokumenta i da znate koliko ta sredstva iznose?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Imam saznanja, ja sam ih lično obradio, ja sam ih lično i otvorio, te neke račune i u filijalama tačno se tamo i kaže, ja ne znam da li u tom dokumentu, ali sećam se da je to bilo u Glini, u Kninu, u Novom Sadu i tako dalje. Prema tome, znao sam i tačno je.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Mene, pre svega interesuje, evo ovde je bilo reči o 92 miliona nemačkih maraka ..

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Ne govori se o markama, tamo se govori o dinarima, ovaj, odnosno u dinarima.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Pa, da li ti dinari odgovaraju ovoj količini maraka?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Pa, verovatno. Ne znam, ne mogu sada u ovom momentu da preračunam kurs u odnosu na tu sumu, veliku, odnosno, koja je bila.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Hvala, nemam pitanja više.

TUŽILAC NAJS: Mi imamo još nekoliko pitanja za privatnu sednicu.

DODATNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

(privatna sednica)

sekretar: Sada smo na otvorenoj sednici.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada da se osvrnemo na prva dva dokumenta koja smo razmatrali na otvorenoj sednici, gde se govori o prosleđivanju sredstava Srbima u Hrvatskoj i gde se navodi da se sredstva ne prebacuju zato da bi se ubijali ljudi. Kažite nam ta sredstva, koja su bila prebacivana, da li su ona bila za pripadnike Teritorijalne odbrane? Samo "da" ili "ne"?

SVEDOK B-083 – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS: To je sve što smo mi imali da pitamo, časni Sude.

SUDIJA MEJ: Gospodine B-83, ovim se završava vaše svedočenje. Hvala vam što ste došli na Sud da svedočite. Sad možete da idete, samo, molim vas, sačekajte da se spuste roletne.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, dok čekamo da se obavi ta procedura, mogu li da ponovim ono što sam rekao bar dva puta ranije i molim da optuženi to ima na umu. Oni iznosi vremena koji su navedeni u spiskovima za svedoke su samo procene koje mi moramo da unesemo zato što pokušavamo da procenimo koliko će nam trebati vremena. Kad god sam u stanju da skratim vreme koje provedem ispitujući svedoka, to ću da uradim, a to će da urade i moje kolege. U nekim slučajevima je ili moguće izvesti brže saslušavanje svedoka ili u nekim slučajevima planiramo da izbacimo onaj materijal koji smo nekad mislili da uvedemo, zato što nekad nije ili relevantan ili nije toliko relevantan da bi zasluživao da se Sud time bavi. Prema tome, mi ćemo da usredsredimo sve svoje napore da izvedemo onu količinu dokaza za koju smatramo da je potrebna, ali to možda neće da se podudara sa onim vremenom koje je navedeno u našoj proceni u spisku svedoka. Prema tome, mislim da ovo optuženi treba da ima na umu kada planira svoje vreme. Časni Sude, sledeći svedok na prvobitnom spisku svedoka je trebao da bude svedok po Pravilu 92bis, ali, ukoliko se sećate, ja sam juče zamolio da promenimo redosled svedoka i pošto ovaj svedok, po Pravilu 92bis, još uvek nije ovde, stoga molim da nam dozvolite da sada pozovemo Odri Bading, koja je svedok veštak.

SUDIJA MEJ: Koliko mislite da vam je potrebno za glavno ispitivanje ovog svedoka?

TUŽILAC NAJS: Manje od pola sata.

SUDIJA MEJ: Možda biste, ipak, mogli da proverite da li je svedok 1102 ovde, svedok po Pravilu 92bis.

TUŽILAC NAJS: Ne, on nije ovde.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Maločas je gospodin Najs rekao da procena vremena koju daje ne predstavlja nikakvu informaciju. Zašto se onda daje, uopšte, procena vremena? Zar nije logično i korektno da, ako se procenjuje da će nešto da traje toliko koliko se procenjuje, da to bude za mene informacija, da planiram koliko može da traje moje unakrsno ispitivanje? Šta znači davati informaciju koja ne obavezuje davaoca informacije? Mislim da to nema nikakvog smisla. A pogotovu nema nikakve logike.

SUDIJA MEJ: Vi ste čuli objašnjenje koje je bilo dato uz to. Vreme koje je uvedeno tamo je vreme koje odslikava interno planiranje vremena od strane Tužilaštva. Prema tome, to treba da se posmatra isključivo kao njihova procena koliko je vremena potrebno za tog svedoka. To vama može da bude od koristi u planiranju vašeg vremena, ali samo od koristi, to ne može da se smatra nečim obavezujućim. Ono što oni predlažu u ovom trenutku je da se kao sledeći svedok pozove Odri Bading. Da li imate da kažete nešto na to? Samo trenutak. Da li imate nešto na to da kažete?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, vaša je stvar kako ćete i koga pozivati, ja jedino što hoću ovde da razjasnim je ... Maločas pomenuta informacija gospodina Najsda da će tu svedokinju, koja je pozvana ovde kao ekspert i koja svedoči o nekakvim istorijskim osnovama srpskog nacionalizma koji zadire, koliko ja vidim njeno interesovanje, čak unazad do XV veka, da će je ispitivati pola sata. Ja želim unapred da kažem da mi za ovu svedokinju treba, svakako, neuporedivo duže vreme i da smatram da ste dužni da mi to vreme omogućite, odnosno, svakako mi je potreban ...

SUDIJA MEJ: To sada nije pitanje. Ako imate ikakvih prigovora, ako imate nešto da kažete u vezi pozivanja ovog svedoka, kao sledećeg svedoka, to je druga stvar. Dakle, da li imate da kažete nešto u vezi s tim?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Meni je svejedno kog ćete svedoka pozvati.

SUDIJA MEJ: U redu, svedjedno vam je. Onda ćemo da pozovemo sledećeg svedoka. Razmotrićemo, kad za to dođe vreme, kada se završi glavno ispitivanje, koliko ćemo vremena da damo za unakrsno ispitivanje.

TUŽILAC NAJS: Ne želim da optuženi stekne utisak da mi na bilo koji način želimo ovim da ga dovedemo u nepovoljnu poziciju. Svedoci veštaci potpadaju pod drugu kategoriju. To su svedoci čije se svedočenje nudi prvenstveno putem njihovih izveštaja. Naravno, oni mogu biti podvrgnuti unakrsnom ispitivanju i mi ne želimo da kažemo da vreme unakrsnog ispitivanja treba da se ograniči na ono vreme koje mi potrošimo za glavno ispitivanje.

SUDIJA MEJ: Da, svakako.

TUŽILAC NAJS: Ja ne želim da to tako izgleda, a čini se da nekad optuženi to želi da imputira. Mi samo želimo da postupamo po pravilima Suda, kako bismo uštedeli na vremenu. Nadam se da Sud ima izveštaj ovog svedoka, kao i njenu biografiju.

SUDIJA MEJ: Mislim da ovde nemam njenu biografiju.

TUŽILAC NAJS: Da, ja sam sinoć imao isti problem. Mislim da se biografija sada ponovo kopira.

SUDIJA MEJ : Molim da svedokinja pročita svečanu izjavu.

SVEDOK BADING: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA MEJ: Hvala lepo. Izvolite, sedite.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, došlo je do jedne revizije izveštaja, ako smem fs приметim i to nedavno. Reč je o fusnotama u verziji na BHS-u koje nisu bile u potpunosti prevedene. Sada je ta nova verzija u distribuciji i mislim da će to biti od pomoći. Molim da izveštaj dobije broj dokaznog predmeta. Naime, nije došlo do promene u paginaciji.

SUDIJA MEJ: Novi izveštaj mora da dobije broj dokaznog predmeta.

sekretar: Časni Sude, novi izveštaj s fusnotama biće dokazni predmet 508.

TUŽILAC NAJS: Takođe molim da i biografija svedokinje dobije poseban, sledeći po redu, broj.

sekretar: 509

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je vaše puno ime Odri Helfant Bading?
SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi saradnica Akademije za međunarodne studije Univerziteta Harvard (Harvard Academy for International and Area Studies)?
SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste se školovali na Svortmor koledžu (Swarthmore College) na grčkom i Univerzitetu u Kembridžu (Cambridge University) i bavili oblastima društvenih i politički nauka i da ste doktorili na Harvardu (Harvard University) 1998. godine na temu "Srpski intelektualci i nacionalno pitanje" (Serb Intellectuals and the National Question)?
SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je deo vašeg radnog iskustva vezan za diplomatsku službu Sjedinjenih Država (United States of America) u Beogradu, u američkoj ambasadi, od 1987. do 1990. godine?
SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste objavljivali literaturu o raznim temama uključujući i aspekte situacije u bivšoj Jugoslaviji?
SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste na poziv kancelarije Tužilaštva sastavili izveštaj koji treba da se koristi u ovom predmetu pod naslovom "Srpski nacionalizam u XX veku, istorijska pozadina i kontekst" (Serbian Nationalism in the Twentieth Century, Historical Background and Context)?
SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi tu publikaciju dostavili i da li je ona javno zavedena kao dokument, kod Suda?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je ona, dakle, bila dostupna eventualnim kritičarima koji su na nju mogli da iznesu svoje komentare, uključujući i optuženog i njegov tim saradnika?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste gospođa Bading?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, gospođa ili možete da mi se obraćate sa "doktorica Bading", kako želite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, u redu, doktorica Bading. Budući da je vaš izveštaj dostupan svima i da ga stranke mogu pročitati, ograničiću se na svega nekoliko pitanja. Pokušaću da pokrijem svaku temu. Ima, možda, nekih šest sedam tema, pa ću da vas zamolim da se isto na taj način ograničite u svojim odgovorima, kako bismo dali jedan pregled tema koje nas interesuju. Kao prvo, vi ste istoričar i, naravno, vi ste ovde ne zato da biste izneli neku argumentaciju koja bi bila suprotna onome što tvrdi optuženi, već da nam date jednu opštu sliku, kako bismo mogli da razmotrimo situaciju u celini, u vezi sa područjem koje nas zanima. S obzirom na vaše poznavanje istorije Jugoslavije, vaše znanje opštih tema kojima se mi ovde bavimo, koje ste teme imali na umu kada ste pristupili svom zadatku?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ako treba da odaberem jedan istorijski koncept koji pomaže pri razumevanju istorije Balkana, mislim da je to koncept graničarskog društva. Dakle, reč je o jednoj regiji gde su se sukobile valike sile i ti sukobi su trajali tokom vekova, što je imalo izuzetne posledice za narode Balkana, prvenstveno migracije naroda koje su se događale tokom niza godina. Dakle, stanovništvo je menjalo mesto boravka i mešalo se, što je, naravno, uticalo na njihovu nacionalnu svest i nacionalni identitet. Druga velika posledica za narode Balkana sadržana je u onome što ja nazivam u svom izveštaju nazivam "ponavljanje ciklusa, odnosno, promena statusa". Drugim rečima, svaki novi vladar bi favorizirao pripadnike svoje nacije, odnosno, svoje religije, što bi uticalo na promenu statusa druge grupe. To se može vrlo dobro videti na lokalnom nivou, seoskom, gde se to moglo osetiti na osobit način.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možemo da pogledamo odabrane delove vašeg izveštaja. Zanima me sada strana 10 i Drenica (Drenice), odnosno šta se tamo dogodilo nakon Drugog svetskog rata. Da li u nekoliko rečenica možete da nam kažete kakvu sliku daje vaše istraživanje tog problema? Izvinjavam se prevodiocima zbog brzine.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ja to vrlo kratko spominjem u izveštaju. Taj deo je inkorporiran u jugoslovensku državu nakon Drugog svetskog rata od strane partizana i to je izazvalo veliki otpor albanskog stanovništva. Kad je reč konkretno o Drenici, Šaban Poluža (Shaban Polluzha), nekad član Albanskog nacionalnog fronta (Balli Kombetar) je tamo poveo pobunu. Oni su se kasnije pridružili partizanima i njima su partizani odobrili da mobilišu svoje snage u području Drenice. Taj lokalni pobunjenik je to učinio kasno, negde 1944. godine ili u januaru 1945. godine. Međutim, oni su se pobunili protiv partizana jer su odbili da budu poslani na Sremski front, severno od Beograda. Ova pobuna je ugušena u krvi. Ne znamo tačnu statistiku, ali izvori ukazuju na to da je, verovatno, nekoliko hiljada Albanaca pobijeno, neki u borbi, a neki tokom egzekucija, koje su usledile nakon pobune.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Strana 14 vašeg izveštaja. Vi kažete da tokom trideset godina koje su prethodile kolapsu Jugoslavije, svako opadanje, kulturno i političko u Jugoslaviji, je povlačio za sobom mobilizaciju svih Srba. Preciznije, kako je opadalo jedinstvo Jugoslavije, tako se pažnja usmeravala na nacionalno orijentisane Srbe u Srbiji čija je glavna tema postala pozicija Srba izvan Srbije. Možete li nam dati dva primera za to.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, ja govorim o pojavi mentalnog sklopa i čitavog niza uverenja koja se tiču srpskog pitanja u Jugoslaviji. Jedno od tih uverenja je da ako Jugoslavije ne može opstati kao jedinstvena država, kao države koja bi mogla da okupi sve Srbe, u tom slučaju Srbija mora da pokuša da zaštiti, odnosno ujediniti, ako već ne sve Srba, a ono što je moguće više Srba. Taj fenomen je vrlo značajan u periodu raspada Jugoslavije, a naznake toga možemo da vidimo kasnih šesdesetih godina kada dolazi do ustavnih amandmana koji povlače za sobom priličnu decentralizaciju. U to vreme se ta ideja iznosi i o njoj se raspravlja, na primer, na Pravnom fakultetu u Beograd. Naime, ako će se Jugoslavija decentralizovati tim amandmanima, onda u tom slučaju granice Srbije treba promeniti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Optuženi je prvobitno možda rekao svoj stav u vezi sa promenama granica u Jugoslaviji 1990. godine. Mislim da vi o

tome govorite na stranicama 35, odnosno, 64 vašeg izveštaja. Kako je to primljeno u Jugoslaviji i kakva se reakcija mogla predvideti, prema vašem sudu?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: U junu 1990. godine, kao što navodim u svom izvještaju, gospodin Milošević prvi put spominje mogućnost promene granica Srbije u vezi sa raspravama o novom srpskom Ustavu. Rekla bih da je reakcija van Srbije bila, zapravo, zapanjujuća jer su ljudi bili u potpunosti svesni stepena izmešanosti jugoslovenskog stanovništva. Dakle, drugim rečima, nije bilo načina da se prošire granice Srbije, a da se, pri tom, u nju uključe samo Srbi. E sada, da li se reakcija mogla predvideti, ja mislim da jeste i to u potpunosti. U svom izvještaju citiram jednu izjavu Dobrice Ćosića pre nekih dvadeset godina, kada je na 14. plenumu Centralnog komiteta Komunističke partije Srbije rekao u kontekstu rasprave o ustavnim amandmanima, da ako proces formiranja država unutar Jugoslavije bude nastavljen, onda će srpski narod da traži jedinstvenu državu. I nije bila potrebna neka izuzetna politička mašta da bi se predvidele konsekvence ovakve jedne izjave.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Stranica 57 i 58 vašeg izveštaja. Vi govorite o načinu kako je delovao optuženi i kršenjima pravila igre, kad je reč o jugoslovenskoj politici. Možete li to malo bolje da objasnite?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Kad sam to rekla, mislila sam prvenstveno na događaje od 1988. godine i raspad Saveza komunista u januaru 1990. godine. Naime, to je period "antibirokratske revolucije" i korišćenja masovnih mitinga i okupljanja građana kako bi se zbacilo rukovodstvo pokrajine Vojvodine i Republike Crne Gore. Isto tako, ukinuta je u velikoj meri autonomija Kosova putem ustavnih amandmana, u proleće 1989. godine, što je otvorilo mogućnost za postupno ukidanje autonomija pokrajina u novom ustavu, 1990. godine. Ja sam to okarakterisala na taj način jer sam smatrala da ti događaji pokazuju spremnost gospodina Miloševića da svoje ideje pogura, odnosno, da donekle ide u pravcu decentralizacije Jugoslavije, ali čak i po cenu da odstrani druge iz postojeće jugoslovenske države. Mislim da je vrlo jasno da je to imalo taj efekt. U tom smislu mislim da možemo da pogledamo konkretno kakav je bio pad crnogorskog rukovodstva, kao odgovor na pritisak masa i kako su to videle republičke vođe izvan Srbije. Naime, oni su u tome videli veliku pretnju koja je otvorila vrata daljim događajima, u smislu antibirokratske revolucije u drugim republikama, pogotovu što se tiče političke igre, uopšteno gledano

u Jugoslaviji. Prihvaćena pravila političkog ponašanja su time bila narušena. Jedan od tih događaja je, zapravo, kršenje sporazuma odnosno onoga što je doneto ustavom iz 1974. godine. Dakle, koristila se podrška naroda kako bi se zbacile vođe drugih republika i to je bilo upravo u suprotnosti s tim principom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pre nego što pređem na neka pitanja u vezi s Kosovom, da li je moguće da se ukratko opiše koncept svih Srba u jednoj državi, kako bismo razumeli kako su ljudi mislili u to vrijeme? Dakle, to je jedan opšti koncept, bez obzira kako se on u određenom razdoblju opisivao, odnosno kakva je oznaka njemu pripisana.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ja kažem u svom izveštaju da ideja okupljanja u jednoj državi nije jedinstvena za srpski nacionalizam. Naime, reč je o principu koji je ključan za sve nacionalizme. Tu kulturološko i političko koincidira, dakle, granice političke i kulturne, moraju da se poklapaju. Taj element srpskog nacionalizma postaje osobito destruktivan i autodestruktivan krajem XX veka jer Srbi su, naime, tokom XIX veka težili jedinstvenoj državi. Da li je to trebala da bude država svih Srba ili Južnih Slavena, to u to doba nije jasno naznačeno. Međutim, u istorijskom smislu, u XIX veku to je bila jedna jednostavna ideja države. Međutim, događaji su ih preduhitrili. Mislim prvenstveno na Prvi svetski rat koji je omogućio da se uspostavi jugoslovenska država na bazi južnoslovenskih teritorija unutar Habzburške monarhije (Habsburg Monarchy) u kombinaciji sa nezavisnom državom Srba, a ideja gde bi trebale da budu granice Srbije, nikada nije bila u potpunosti precizirana, ako mogu tako da se izjasnim, među Srbima. Mislim da ću biti jasnija ako napravim izvesno poređenje. Mnoge države na Balkanu i druge imale su raznorazne državne projekte, manje ili veće. Možemo da uzmemo za primer Bugarsku (Bulgaria) početkom XX veka kada bugarski nacionalizam konzistentno i vrlo često agresivno teži Velikoj Bugarskoj, koja bi uključivala i velike delove Makedonije. Krajem XX veka taj koncept postaje politički marginalizovan s obzirom da je Bugarska, između ostalog, izabrala gubitničku stranu u dva svetska rata, težeći tim teritorijama. Proces u Srbiji bio je nešto drugačiji utoliko što ulaskom u jugoslovensku državu, srpske granice nisu, u međunarodnom smislu, bile nikada definisane. I kada se srušila jugoslovenska država, granice Republike Srbije u velikom broju slučajeva, ne uvek, nisu bile percipirane unutar Srbije i van Srbije, kao legitimne granice srpstva.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Autonomija Kosova i promene do kojih je došlo u toj autonomiji. Kažite nam kakve je to posledice imalo po saveznu i ustavnu strukturu? O ovome govorite na stranama 41, 47 i 48.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Kosovo i Vojvodina i ostali delovi Jugoslavije, po Ustavu iz 1974. godine bili su konstitutivni elementi federacije i, prema tome, to je bilo konzistentno sprovedeno na saveznom nivou. Autonomna oblast je imala Predsedništvo, kao i druge republike i imala je, isto tako, jednog predstavnika u SIV-a, imala je jednog predstavnika u saveznom Predsedništvu. Isto tako su imali svoje predstavnike u oba doma savezne Skupštine. Imali su svoje delegacije, iako su te delegacije bile manje od onih koje su imale republike. Ovo je imalo praktičan značaj uzimajući u obzir da je trebala njihova saglasnot o najvažnijim pitanjima. Prema tome, bilo je nemoguće za srpsko rukovodstvo da promeni odnos koji je postojao između ovih autonomnih pokrajina u odnosu na Srbiju, a da, istovremeno, ne promeni odnos snaga na saveznom nivou. Konkretna efekat koji bi nastupio smanjivanjem autonomije, time što bi se zamenilo relativno nezavisno rukovodstvo u Pokrajini onim rukovodstvom koje se nalazilo pod uticajem gospodina Miloševića, značilo bi da se daleko više promenio odnos snaga na saveznom nivou posle toga i posle antibirokratske revolucije. Posle toga su Srbija i Crna Gora, zapravo, kontrolisale glasove četiri člana Predsedništva, i četiri delegacije oba doma skupštine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da imam još tri teme koje su kraće od ovih koje smo već obradili. Bosna i Hercegovina. Po vašem mišljenju, kako se ona uklapala u srpski, tj. u hrvatski nacionalizam, ukoliko nam pomaže ovakvo posmatranje da bismo videli kontrast između njih?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Postoje, sigurno, paralele između srpskih i hrvatskih nacionalnih težnji u odnosu na teritoriju Bosne i Hercegovine. Kako Srbi, tako su i Hrvati, istorijski gledano, smatrali Muslimane pripadnicima svoje nacije, samo druge vere. I u puno slučajeva nisu prihvatili da su Muslimani, odnosno Bošnjaci, odvojena nacija. Ja vidim, doduše, razliku između nacionalnih težnji koje su imali, kako Srbi tako i Hrvati u odnosu na Bosnu, u tome što su Hrvati to, vrlo često, potkrepljivali nekim istorijskim argumentima i poricali postojanje Bosne i Hercegovine kao jednog istorijskog entiteta, dok su srpski argumenti najčešće koristili nacionalne težnje i tvrdnje i, logično gledano, ja mislim da je poreklo ovih srpskih težnji u odnosu na Bosnu nastalo u toku poslednjih nekoliko decenija XIX veka, u vreme kada su Srbi sačinjavali najveću nacionalnu grupu u Bosni i Hercegovini.

SUDIJA MEJ: Da li je ovo prikladan trenutak?

TUŽILAC NAJS: Jeste.

SUDIJA MEJ: Doktorko Bading, sad ćemo da napravimo pauzu od 20 minuta. Molim vas, moram da vam dam upozorenje koje dajem svim svedocima, da tokom ove pauze i bilo kojih drugih eventualnih pauza tokom vašeg svedočenja, ne smete da razgovarate ni sa kim o vašem svedočenju, sve dok ga ne završite, a to uključuje i zastupnike Tužilaštva. Pauza 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, pre nego što nastavite, imamo jedno ili dva administrativna pitanja. Moramo prvo da čujemo argumente o svedocima po Pravilu 92bis. To su preostali svedoci koji se tiču Bosne, Biljeljine, Zvornika i tako dalje. Tokom nedelje moramo da nađemo vreme, da bismo to rešili. Pored toga imamo podneske za uvođenje transkripata koji se tiču Višegrada i Brčkog. Jedan od svedoka je zakazan za sledeću nedelju, prema tome, ovo treba najkasnije u ponedeljak ujutro da rešimo. Mislim na pitanje transkripata.

TUŽILAC NAJS: Vidim da postoji mogućnost da možemo da završimo sa spisikom svedoka za ovu nedelju čak i pre petka. Već smo pomerili svedoka predviđenog za ponedeljak da bude ovde u petak. Prema tome, iako ja neću biti tu u petak, gospodin Grum (Groome) može da iznese argumente koji se tiču ovih svedoka za Bosnu.

SUDIJA MEJ: U redu, molim vas da ga upozorite na to. Druga stvar koju sam hteo da kažem je da u petak radimo samo do 12.00 tako da moramo da nađemo još jedan i po sat sledeće nedelje, da bismo to nadoknadili.

TUŽILAC NAJS: U redu.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Časni Sude, mi smo podneli vrlo detaljne podneske koji se tiču svih ovih pitanja. Ja neću biti sutra ovde zbog drugih obaveza koje imam u ovom predmetu i ne mislim da je potrebno išta da se još doda u odnosu na pisane podneske koje su amicus i već uložili.

SUDIJA MEJ: Hvala vam. Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da smo sa dve predviđene teme prešli na tri. Jedna od tema je "Memorandum" Srpske akademije nauke i umetnosti o kome vi govorite detaljno na strani 53 i o kome je Pretresno veće već dosta toga čulo. Možete li ukratko da nam objasnite u čemu je značaj "Memoranduma" i, ukoliko možete da kažete nama iz zemalja gde ne postoji akademija nauka i umetnosti, o kakvoj se ustanovi radi?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Prvo ću da vam odgovorim na drugi deo pitanja. Intelektualci i intelektualne ustanove su u istočnoj Evropi imale politički značaj koji se dosta teško može razumeti ukoliko dolazite iz drugačijeg sistema, delimično zbog toga što su intelektualci služili kao portparoli naroda krajem XIX veka, u slučaju kada su se ove zemlje nalazile pod vlašću multinacionalnih carstava. I, možda i zbog toga što je fenomen bavljenja politikom mnogo šireg značaja, uključuje širok broj ljudi na višem nivou, nego u zapadnim zemljama, delimično zato što u istočnoj Evropi srednja, obrazovana klasa je manja nego negde drugo, tako da ljudi postaju profesori univerziteta, zatim često prelaze u vladu, postaju ministri i tako dalje, onda se ponovo vraćaju na službu u univerzitetu. Prema tome, Srpska akademija nauka je definitivno smatrana za jednu istaknutu intelektualnu ustanovu u Srbiji i imala je veliki značaj među Srbima. Što se tiče samog "Memoranduma", mislim da je važno da kažem da je to bio nacrt dokumenta koji nije usvojilo ni jedno telo akademije, već je, jednostavno, taj nacrt dostavljen novinarima i štampi kad je još bio u statusu nacrta. Međutim, "Memorandum" predstavlja veoma zaokruženu izjavu onoga što sam ja već nazivala srpskim nacionalnim pitanjem koje je postavljeno sredinom osamdesetih godina. Po mom mišljenju, najvažniji deo "Memoranduma" sa moje tačke gledišta je jednostrano podvlačenje statusa srpskog naroda kao žrtve i prezentacija decentralizacije Jugoslavije kao nečega što šteti Srbima. I to je bilo prenaplašeno gledište teškoća kojima su Srbi izloženi na Kosovu i ono što se događalo Srbima na Kosovu se karakterisalo kao genocid. Po meni je to predstavljalo jedno jednostrano gledište. I, na kraju, opisujući značaj ovog "Memoranduma", moram da kažem da on nije naveo nacionalni program za vreme posle Jugoslavije, ali je, s druge strane, rekao da postojeća Jugoslavija nanosi takvu štetu Srbiji i Srbima da Srbija mora da zaštiti sopstvene interese.

SUDIJA ROBINSON: Oprostite što vas prekidam. Na osnovu čega zasnivate zaključak da je karakterizacija Srba na Kosovu kao žrtve bio preteran?

SVEDOK BADING: Ako pogledamo statističke podatke koji se tiču ozbiljnih zločina počinjenih na Kosovu sredinom osamdesetih godina, ako pogledamo ubistva i silovanja kao najteže zločine, onda ćemo da vidimo da je statistika ubistava na Kosovu bila manja nego prosek u Jugoslaviji. Pema tome, mislim da u takvom kontekstu ne može da se koristi termin "genocid" kada nije bilo velikog broja ubistava i silovanja. Ukoliko mi dozvolite, dodala bih nešto o teškoćama kojima su Srbi bili izloženi na Kosovu. Bilo je definitivno slučajeva zastrašivanja koji su uključivali i neke slučajeve nasilja, ali, u to vreme, to nije dostiglo taj nivo da bi se moglo opisati kao genocid.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Doktorko Bading, dok ste objašnjavali da, iako "Memorandum" nije ocrtao nacionalni program za vreme nakon Jugoslavije, da je, ipak, tamo navedeno da postojeća Jugoslavija nanosi toliko štete Srbima i Srbiji, da Srbija mora da se pozabavi sopstvenim interesima. Tu ste stali.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, tako je. Htela sam da kažem da "Memorandum" i neke druge stvari koje su se pojavile, otprilike, u isto vreme predstavljaju jednu priličnu novinu u srpskom stavu prema Jugoslaviji jer, do tada, dominantni stav koji je vladao bio je taj da su Srbi posebno zainteresovani za Jugoslaviju, da je Jugoslavija, jednostavno, nezamenljiva za Srbe i ja u "Memorandumu", kao i drugi savremenici vidim začetak jednog zaokreta u stavu kod Srba. Oni su se, zapravo, okrenuli od Jugoslavije i nisu je više smatrali najboljim rešenjem srpskog nacionalnog pitanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na strani 69 vašeg izveštaja vi govorite o 29. martu 1991. godine kada je došlo do sastanka predsednika. Vi ste objasnili pri dnu te strane da je osnovni stav optuženog bio taj da je raspad Jugoslavije moguć samo na osnovu samoopredeljenja naroda, što bi se sprovelo kroz nacionalni referendum i što nije bilo konkretizovano. Možete li to da nam iskomentarišete? Da li biste nam rekli kako bi izgledao referendum kod Muslimana?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Osnovna crta ovog poziva za nacionalni referendum je taj da je on bio neizvodljiv u jugoslovenskom kontekstu. Bilo

je nemoguće zamisliti kako bi se sproveo taj referendum u delovima koji su imali nacionalno izmešano stanovništvo i toga je bio svestan veliki broj ljudi. Ja sam u svom izveštaju uključila rečenicu koju je napisao Zoran Đinđić u leto 1990. godine, kada je on rekao da kada bi se mogla protresti zemlja u Jugoslaviji i kada bi se dozvolilo ljudima da idu da žive tamo gde žele, onda bi neki delovi Jugoslavije bili konstantno u zemljotresu. Prema tome, ta ideja govori zapravo o tome da je bilo nemoguće sprovesti referendum u takvim uslovima. Da je pokušano u to vreme, jer vi ste me konkretno pitali kakav bi bio stav Muslimana, da je to bilo pokušano u to vreme, pretpostavljam da bi se većina u to vreme opredelila da ostane u Jugoslaviji, zato što su Bosna i Hercegovina i Makedonija bile dve republike koje su se najviše trudile da nađu neku vrstu kompromisnog rešenja, koje bi omogućilo da se postojanje Jugoslavije nastavi u nekom obliku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pri dnu strane 70 i na poslednjoj strani vašeg izveštaja vi citirate reči Alije Izetbegovića koji je rekao da bi neko morao da objasni šta to znači "nacionalni referendum" i onda je rekao nešto o predvidljivom rezultatu. Da li biste mogli da nam kažete nešto o tome, pre nego što pređemo na poslednje pitanje.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ono što je on rekao je nešto što bi meni neko morao da objasni, šta bi podrazumevao nacionalni referendum u Sarajevu gde je bio veliki broj izmešanog muslimanskog, hrvatskog i srpskog stanovništva. I, rekao je, mi bismo onda pucali jedni na druge sa prozora. Time je pokazao apsurdnost te ideje. Ukoliko mi dozvolite ja bih proširila malo taj komentar jer ja mislim da je on shvatio istinitost toga da je nacionalni referendum nešto što nije moglo da se sprovede u urbanim sredinama. Možda je mogao da se sprovede u nekim seoskim sredinama gde su mogle da se povuku granice u skladu sa nacionalnim razgraničenjima, ali to jednostavno nije moglo da se uradi u Sarajevu sa 170.000 Srba ili u Zagrebu sa 100.000 Srba, to je bilo, jednostavno, neizvodljivo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I poslednje pitanje za koje možda smatrate da ste već odgovorili, kad ste spominjali sukob civilizacija, ali, u svakom slučaju, ono što nas interesuje, ne samo u odnosu na dela i misli optuženog, već i u odnosu na dela i misli drugih pojedinaca. Vi ste proučavali istoriju, davnu istoriju, ali bez obzira na to da li se radi o davnoj istoriji ili o nedavnoj istoriji, koja se tiče genocida Srba i onoga što se desilo u Drugom svetskom

ratu. Recite nam, po vašem mišljenju, koliko je sve to uticalo na načina razmišljanja raznih učesnika u ovoj krizi?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ja ću prvo da se pozabavim terminom sukob civilizacija. Ne bih mogla da opišem svoje izlaganje ovog pitanja kao sukob civilizacija, jednostavno zbog toga što se taj termin često koristi da bi se opisali pravoslavni, katolici i muslimani kao ljudi koji jednostavno ne mogu koegzistirati. Stoga moje viđenje sukoba carstava i velikih sukoba u tom regionu je korišćeno u jednom drugom smislu. A sad što se tiče onoga koliko je istorija uticala na događaje devedesetih godina. Po mom mišljenju, najvažniji aspekt je to što su neki naučnici opisali kao "razmišljanje u okviru kriza", odnosno podsećanja na krize. U ovim sredinama gde smo imali nacionalno izmešano stanovništvo, gde su se ljudi međusobno ženili, gde je njihova društvena realnost bila multinacionalna, u isto vreme, naravno, kod njih je bila prisutna svest o Drugom svetskom ratu i svest o tome da stvari mogu mnogo drugačije da izgledaju. Oni su znali da postoji jedna drugačija realnost. Prema tome, to je sve bilo veoma prisutno i ja mislim da je to definitivno uticalo na raspad Jugoslavije.

TUŽILAC NAJS: Hvala vam. Nemam više pitanja.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, vi imate vreme danas do kraja dana. Možda ćemo da radimo malo duže od 13.45. Isto tako imate prvi deo sutrašnjeg radnog dana. Ukoliko vam bude potrebno više vremena, mi ćemo razmotriti vaš zahtev, ali zasad imate, otprilike, dva i po sata. Nadam se da će vam to biti od pomoći u planiranju vašeg unakrsnog ispitivanja. Izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, moram odmah da vam kažem da je to vreme apsolutno nedovoljno za unakrsno ispitivanje ove svedokinje koja je podnela jedan veoma obiman izveštaj, koji se tiče istorijskih pitanja, tako da ja tražim da mi date sutra ceo dan.

SUDIJA MEJ: Počnimo, pa ćemo da vidimo kako ćemo da napredujemo, pre nego što donesemo takvu odluku. Sudija Robinson (Robinson) ima pitanje.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, pre nego što počnete, hteo sam da postavim pitanje doktorki Bading u vezi njenog poslednjeg komentara i uticaja realiteta Drugog svetskog rata na ono što će da usledi. Mislim da ste

vi rekli da, iako su ljudi različitih etničkih porekla živili zajedno, oni su imali na umu i osećali postojanje te alternativne stvarnosti, koja je postojala i koja se tražila. Da li time želite da kažete da za vreme vladavine Tita, kada je Tito i njegov lik držao na okupu te različite etničke grupe, da je to postojalo kao koncept, kao alternativni realitet?

SVEDOK BADING: To je vrlo komplikovano pitanje. To nije nešto što je nužno prisutno u svesti ljudi. Ako pogledate kako su ljudi koji su preživjeli Drugi svetski rat tome pristupili, mnogi od njih nisu uopšte hteli da raspravljaju sa svojom decom ni na koji način i, prema tome, ta deca nemaju taj problem. Međutim, isto tako mislim da je problem na neki način bio potisnut, zavisno o kom delu zemlje govorimo i kroz kakvo iskustvo je dotično područje prošlo u Drugom svetskom ratu. Mislim da je problem bio otežan činjenicom da nije bilo slobodne javne rasprave utemeljene na činjenicama u vezi sa Drugim svetskim ratom u Titovoj Jugoslaviji, već da se radilo o jednoj ekstremno ideološkoj prezentaciji partizanskog sukoba.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, verovatno ćemo se na to vratiti tokom unakrsnog ispitivanja. Izvolite, gospodine Miloševiću.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospođo Bading, na početku je rečeno da ste, pored ovog izveštaja koji ste naslovili "Srpski nacionalizam u XX veku", četiri godine ranije, dakle 1998. godine odbranili svoju doktorsku tezu pod nazivom "Srpski intelektualci i nacionalno pitanje 1960-1990" (Serb Intellectuals and the National Question, 1960-1990", je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da sada samo konstatujemo nešto. Ovaj izveštaj koji ste ovde prezentirali, radili ste po narudžbi ove suprotne strane, je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A pretpostavljam da ste doktorsku tezu radili kao proizvod vašeg slobodnog i nezavisnog naučnog opredeljenja.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Svakako.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jedno samo opšte pitanje na koje ću se ja vraćati tokom mog unakrsnog ispitivanja: da li ste svesni razlika između vašeg izveštaja, ovog koji ste radili po narudžbini i, takođe, vaše doktorske teze, a i jedan i drugi rad obrađuju identičnu tematiku, srpsko nacionalno pitanje?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, svakako u mnogome oni obrađuju istu temu kao što sam rekla u svom izveštaju. Njegovi veliki delovi su preuzeti iz moje doktorske teze, iako je, naravno, reč o drugačijoj svrsi. Međutim, svakako u skladu sa svojim mogućnostima i sledeći standarde znanstvene objektivnosti, ja sam postupila na taj način.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, valjda ćemo se složiti da svrha izrade nekog naučnog rada ne može da ugrozi standarde naučne objektivnosti i da menja mišljenje istog autora s obzirom na svrhu?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Pa, ne bih se upuštala u teorijsku raspravu po tom pitanju, ali mogu da kažem da prilikom pripreme svog izveštaja, kog smatram naučnim radom, ja sam se zaista potrudila da prezentiram stvari na objektivna način i na osnovu dostupnog materijala.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi da li je tačno da vi u uvodnom delu vaše doktorske teze se bavite, u određenoj meri, pritužbama nesrba za vreme Titove vladavine?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: U određenoj meri da. Ja iznosim kontekst srpskog nacionalnog pokreta i nacionalnih pokreta drugih naroda, na primer, kratko sam govorila o "Hrvatskom proleću" i MASPOK-u.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo da vas podsetim, vi kažete, citiram vas: "Srbi su bili najveća nacionalna grupa u Jugoslaviji sa oko 36 posto u stanovništvu osamdesetih godina, dok su Hrvati, sledeća najveća grupa, činili nešto manje od 20 posto. Srbi su bili previše zastupljeni u partijskom članstvu, pa u zagradi stoji osamdesetih godina Srbi i Crnogorci su zajedno činili preko polovine partijskog članstva nasuprot 40 posto udela u jugoslovenskom stanovništvu, tu je završena zagrada i još više među armijskim ..."

SUDIJA MEJ: Odakle citirate, gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Iz teze gospođe Bading strana 10 i 11.

SUDIJA MEJ: Imate li kopiju za svedokinju?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nemam, ali ja sam ubeđen da svedokinja, koja je branila svoju tezu, sigurno dobro zna šta u njoj piše.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Verovatno se ne sećam svake reči, ali svakako nisam zaboravila taj deo.

SUDIJA MEJ: Možemo li da dobijemo kopiju od Tužilaštva da bi nam bilo na raspolaganju, ako bude potrebno?

TUŽILAC NAJS: Nemamo kopiju. Ako bi optuženi mogao da nam da svoju, ona bi mogla sad da se kopira ili ćemo mi sutra da je kopiramo i dostaviti Sudu, ako nam dozvoli da komuniciramo sa doktorkom Bading.

SUDIJA MEJ: Da, to je u redu. Nastavite, gospodine Miloševiću.

SVEDOK BADING: Da li je to bilo pitanje?

SUDIJA MEJ: Ne, mislim da se ne trebate zamarati s ovim pitanjem. Idemo dalje. Ako citirate iz teze, koje je sledeće pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja samo želim da to konstatujem. Nastavlja se, dakle ... Previše zastupljeni u patijskom članstvu, još više među armijskim oficirima, a onda kažete "s druge strane, Srbi kao Srbi, nisu uživali posebne privilegije u Jugoslaviji i Srbija nije dominirala u Federaciji, ni ekonomski, niti politički". Je li to tako, gospođo Bading?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, ja, zapravo, iznosim jednu vrlo sličnu izjavu u svom izveštaju u svojstvu veštaka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je, dakle, neosporno da vi u svojoj doktorskoj tezi Srbe i Crnogorce, u posleratnoj Jugoslaviji, tretirate i u periodu posle Drugog svetskog rata, kao nekakvu jedinstvenu nacionalnu celinu?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ne bih to tako rekla. Verovatno vam je poznato da sam ja u izveštaju konkretno analizirala pitanje crnogorskog nacionalnog identiteta. U toj analizi iznosim način na koji su se tretirali Crnogorci za vreme socijalističkog perioda i to kao u potpunosti odvojen narod, jer, neposredno nakon rata, to pitanje je bilo otvoreno. Ja u svojoj tezi

citiram Milovana Đilasa koji je bio jedan od vodećih crnogorskih komunista i koji je raspravljao o tom pitanju, a koji je opisivao Crnogorce kao "naciju", a li ne neophodno i kao "narod".

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, ako želite u svom unakrsnom ispitivanju uveliko da ukazujete na razlike između disertacije i izveštaja, onda smo mi u nepovoljnom položaju ako nemamo tu disertaciju. Mislim da biste to trebali da imate na umu. Mislim da treba da odložite sva ta pitanja, dok ne dobijemo disertaciju. Imate li nameru da nastavite sa ovakvim pitanjima i dalje tokom unakrsnog ispitivanja?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne u tako velikom delu, gospodine Robinson, ali smatram da imam pravo da postavljam ta pitanja jer je gospodin Najs u glavnom ispitivanju ukazao, upravo, samo na ta dva rada, na ovaj izveštaj i na doktorsku tezu, što je gospođa Bading i potvrdila. Dakle, mislim da se ne postavlja pitanje da li ja mogu da pitam autorku o oba rada, o razlikama koje su očigledne između ta dva rada, zavisno od svrhe u kojoj su rađeni. Jer ...

SUDIJA ROBINSON: Nastavite, pa ćemo da vidimo.

SUDIJA KVON: Gospođa Bading, ako mogu da vas posavetujem. Nama je teško da pratimo prvi deo vašeg odgovora jer vi počinjete da odgovarate dok mi još uvek primamo prevod, pa vas lepo molim da napravite kratku pauzu.

SVEDOK BADING: Izvinjavam se.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja samo želim da vas podsetim da sam vam citirao deo teze gde vi govorite kako su Srbi i Crnogorci činili zajedno preko polovine partijskog članstva i tako dalje, pa sam vas na osnovu toga pitao da li je neosporno da vi, u doktorskoj tezi, Srbe i Crnogorce tretirate, u posleratnoj Jugoslaviji, kao jedinstvenu nacionalnu celinu, jer ste ih u tezi sabrali. Da li je neosporno, dakle, da ih u tezi tretirate sabrano?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ja, zapravo, to nisam uradila u svom izveštaju. Nisam analizirala pitanje crnogorskog nacionalnog identiteta zato što to nije bilo osobito relevantno. Što se tiče prikazane statistike na zbirni način, dakle, Srbi i Crnogorci zajedno u pogledu, na primer, vojske, moram

da kažem da sam u velikom broju izvora videla da se to ograničava samo na vojsku. Mislim da je bilo takvih rasprava u Srbiji sredinom osamdesetih godina u vezi sa Kosovom. Dakle, Srbi i Crnogorci se koriste gotovo kao jedan izraz kada je reč o Kosovu i mislim da je razlog za tu činjenica da postoji veliki broj Crnogoraca koji se smatraju Srbima. Skorašnji materijal ukazuje na određeni jaz među crnogorskim glasačima na referendumima o crnogorskoj nezavisnosti. Mislim da to upućuje na isti zaključak, ali sad da li ja lično mislim da su Srbi i Crnogorci jedan te isti termin, ne, naravno, kad je reč o nacionalnom identitetu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ja ne želim da dovodim u pitanje crnogorski narod, naravno. Samo sasvim otvoreno želim da ukažem na drugačije poglede koje iznosite u svojoj tezi, u odnosu na ove koje iznosite u svom izveštaju. Evo, podsetiću vas na još jednu ...

SUDIJA MEJ: Takvu tvrdnju ćete morati da opravdate. Nema smisla da iznosite takve tvrdnje bez opravdanja i osnova.

TUŽILAC NAJS: Ne znam koliko strana ima taj dokument. Pretpostavljam da je na engleskom. Ako optuženi to učini dostupnim i ako ga da nekom od osoblja, mi to možemo da kopiramo verovatno za pet minuta.

SUDIJA MEJ: Nema potrebe da vi idete sad po to. Gospodine Miloševiću, imate li vi kopiju dokumenta?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nemam kod sebe, ja imam svoje zabeleške, računajući da je gospođa Bading sasvim kod kuće, kad je reč i o njenoj tezi i o izveštaju, ali ja imam ...

SUDIJA MEJ: Ona je to napisala pre pet godina i, naravno, ne može da se seti svake reči. Idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nije osporila ovaj citat i jedan i drugi, a ako ga ospori, lako ćemo se oko toga ...

SUDIJA MEJ: Ali ja ne vidim nekog smisla u ovome. Dajte da nađemo nešto šta je od suštinskog značaja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Meni se čini da su ovo sve suštinska pitanja, gospodine Mej, ali dozvolite da nastavim sa svojim ispitivanjem. Podsetiću vas, pa mi vi recite ako se ne sećate, vi kažete, upravo o ovoj temi u svojoj tezi, između ostalog, “u srpskoj nacionalnoj misli koja je bila vladajuća do komunističkog perioda, na sve Makedonce, Crnogorce i slovenske Muslimane, polagalo se pravo kao na pripadnike srpske nacije”, je l’ tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da. To sam izjavila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A već posle samo nekoliko strana, ovo vam je na stranici 55 vaše teze, već na 61. kažete da su na prvim posleratnim popisima stanovništva mnogi Muslimani se izjašnjavali kao Srbi, je l’ tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I čak kažete decidno, “na osnovu dostupnih podataka izgleda da je srpsko opredeljenje bilo u mnogome najpopularnije. Među onima koji su se tako opredelili bili su muslimanski vrhovni poglavar reis ul ulema i budući predsednik Bosne, Alija Izetbegović”, to vi kažete, je l’ tako? Toga se sećate, pretpostavljam.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, to kažem i dajem izvore za to u disertaciji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je, dakle, nesporno, iz navoda vaše teze, da nije samo u srpskoj tradicionalnoj nacionalnoj misli bilo sklonosti ka tretiranju Makedonaca, Crnogoraca i slovenskih Muslimana kao Srba, već da su se i oni sami u posleratnom periodu i u velikom broju, izjašnjavali kao Srbi?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Kao što sam to i navela, svakako priznajem činjenicu da se veliki broj Muslimana izjašnjavao kao Srbi, u to vreme. Ja iz toga ne izvlačim zaključak da, tradicionalno gledajući, oni sebe jesu smatrali Srbima, mislim da, ipak, treba uzeti u obzir politički kontekst popisa stanovništva iz 1948. godine. Naime, Muslimani nisu imali druge mogućnosti nego da se deklariraju kao Muslimani Srbi, odnosno Muslimani Hrvati. Dakle, moramo da uzmemo u obzir kontekst odmah nakon Drugog svetskog rata i partizanski pokret u Bosni, gde su u najvećem bili zastupljeni Srbi, u poređenju sa čitavim stanovništvom, generalno, i bili su u najvećem zastupljeni u posleratnim političkim strukturama. Dakle, s obzirom na političku situaciju tog doba i činjenicu da Muslimani nisu imali izbora da se

izjasne Muslimanima, kao nacija, da je logično da su se radije izjašnjavali kao muslimanski Srbi, a ne kao muslimanski Hrvati.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Odnosno, da preciziramo, kao Srbi muslimanske vere, je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ne baš tako jer je u popisu stanovništva bila kategorija Musliman-Srbin, odnosno Musliman-Hrvat, prema tome, oni nisu sebe opisivali kao Srbe muslimanske veroispovesti. Ne, to nije nužno bio slučaj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nije nužno bio slučaj. Ali su se u velikom broju, znači, u posleratnom periodu izjašnjavali kao Srbi, je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: To jeste tačno kad je reč o prvom popisu nakon Drugog svetskog rata 1948 godine, ali 1953. godine, prilikom drugog popisa stanovništva, kada je kategorija "Jugoslaveni-neopredeljeni" uvedena, veliki broj Muslimana se onda opredelio za tu kategoriju, a ne kategoriju "Srba" odnosno "Hrvata". U popisu stanovništva 1961. godine, kada je uvedena kategorija muslimanske etničke pripadnosti, onda je to bio izbor većine muslimanskog stanovništva.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali recite mi onda, zbog čega vi onda u svom stručnom izveštaju pomerate unazad nastanak makedonske i crnogorske nacije, tako da ispada da se u periodu između dva svetska rata može govoriti o posebnoj nacionalnoj identitetu?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da li mislite zašto ja smatram da su ove grupe u međuratnom periodu imale nacionalni identitet, koji je uglavnom bio nesrpski, je l' to mislite?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne, ja vas to pitam zato što bih hteo da znam da li ste svesni razlike između vaše teze i stručnog izveštaja koja je, ta razlika, očigledna u poimanju identiteta pravoslavnog stanovništva u Crnoj Gori, na primer. Je li tako ili ne?

SUDIJA MEJ: Na koji deo izveštaja se pozivate? Hajda da ovo konkretizujemo, a ne ovako apstraktno da iznosimo. Ukoliko se pozivate na nešto iz izveštaja, onda ona može na to da odgovori, a ne može da odgovori na neke uopštene tvrdnje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: ...ovu moju generalizovanu tvrdnju.

SUDIJA MEJ: Ne, nema veze da li je svedokinja shvatila i šta je shvatila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Mej, ja ću da idem dalje, neću da insistiram na ovom odgovoru. Mislim da će svedokinja to shvatiti. Samo mi kažite je li tačno da u svojoj doktorskoj tezi ste podrazumevali da su ne samo između dva svetska rata, nego i dugo posle Drugog svetskog rata, Crnogorci sebe smatrali Srbima, dok u stručnom izveštaju potpuno nacionalno razdvajanje Srba i Crnogoraca pomerate daleko unazad, u vreme pre Balkanskih ratova. Je li tako ili ne?

SUDIJA MEJ: Vi morate da nam kažete na šta se pozivate. Mi ne znamo da li je to što iznosite istinito ili ne. To od vas zahteva samo minimalan napor, u smislu organizacije da nam kažete na koji se tačno pasus pozivate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: ... ovo nije izjava svedoka nego stručni ekspertski izveštaj.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, mi kao sudije moramo da razumemo logično svedočenje, a to možemo da uradimo samo tako što ćemo da proverimo da li se ono što vi govorite nalazi u izveštaju, a najbolji način da to uradimo je da nam kažete na kojoj se strani to tačno nalazi. Ukoliko vam vaši saradnici nisu pomogli u tome, onda vam oni čine medvedu uslugu. I vi morate da nam kažete na koju se stranu izveštaja to odnosi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, ja sam imao u vidu da razgovaram sa intelektualkom koja je odbranila doktorsku tezu i piše naučne radove. Pročitao sam njenu doktorsku tezu ...

SUDIJA MEJ: Znaete šta, vi često grešite kad govorite o vašoj ulozi ovde. Vi ne razgovarate ni sa kim, nego postavljate pitanja svedoku na Sudu i to mora da se uradi na takav način da i sudije i svedok mogu to da prate. Znamo da se vi sami branite i znamo da sa te tačke gledišta vi niste kvalifikovan branilac. Da jeste, onda bismo mnogo strože ovome pristupali. Ali, kad se branite i kada vi ispitujete svedoka, uključujući i ovog svedoka onda morate pred svedoka da iznesete taj i taj pasus koji se nalazi u tom i tom dokumentu i onda da iznesete svoju tvrdnju. Inače, niko ne može da prati ono što vi

iznosite. Prema tome, molim vas da se potrudite da preko noći pronađete te određene delove u dokumentu. Da vidimo da li možemo danas da postignemo neki pomak u ovome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja se nadam da možemo, jer ja nisam pravio svoje beleške po tačkama i stranicama dokumenta, nego po pitanjima o kojima gospođa Bading svedoči i za koja se ona ovde pojavljuje kao ekspert. To je sasvim druga situacija nego kad imate svedoka gde imate po tačkama njegovu izjavu. Izveštaj je celovit naučni rad kao, uostalom, i doktorska teza. Gospođu Bading, da li vi u svojoj doktorskoj tezi kažete da Rankovićeva Služba državne bezbednosti nije bila ništa surovija prema Albancima nego što je bila prema Srbima, bivšim četnicima i takozvanim, informbiroovcima, staljinistima je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a zašto onda u stručnom izveštaju jedino govorite o zloupotrebama ove Službe na štetu Albanaca, koje su bile, navodno, motivisane, nacionalizmom?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: To nije ono što ja kažem u izveštaju. U izveštaju se pozivam i na progone navodnih pripadnika Kominterne, nešto što je vezano za onaj raskid između Sraljina (Joseph Vissarionovich Dzugashvili Stalin) i Tita posle 1948. godine i tu stvar koristim da bih napravila opštiju poentu da je politička identifikacija je nadvladala nacionalnu, u Titovoj Jugoslaviji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a vi ste maločas, kad ste govorili o iseljavanju Srba sa Kosova i Metohije, a isto to pominjete i u svojoj doktorskoj tezi, iseljavanje Srba sa Kosova i Metohije pripisali zastrašivanju Srba, koje su vršili Albanci, je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: To nije potpuno ispravan prikaz onoga što sam rekla, kako u mojoj tezi, tako i u izveštaju. Motivi crnogorskih i srpskih porodica koje su živеле na Kosovu, su bili različiti. Određenu ulogu su imali ekonomski faktori, a određenu ulogu i primeri zastrašivanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali u stručnom izveštaju vi to iseljavanje kvalifikujete samo kao složen fenomen, je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ne, to nije tačno. Rekla sam da je to jedan složen fenomen, ali dalje objašnjavam na šta se to odnosi. Tu se pozivam

na neke druge izvore, recimo, na anketu koju je sprovedla Srpska akademija nauka, mislim da je to bilo 1985. godine, anketu među nekoliko stotina porodica koje su napustile Kosovo i oni tu opisuju različite motive koji su doveli do toga, da napuste Kosovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vraćićemo se kasnije na pitanje akademije, ali vi ste objašnjavali šta je to Srpska akademija nauka, maločas. Pošto ste je sad pomenuli, da iskoristim da vam postavim jedno pitanje. Vi ste službovali u Beogradu i dobro poznavali prilike u Jugoslaviji, verovatno i unazad u odnosu na vreme u kome ste službovali, pretpostavljam. Maločas ste rekli da su takve akademije nauka, u istočnim zemljama bile neka vrsta portparola za narod, je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ja jesam to rekla, ali to se odnosilo na mnogo raniji period, na period kada nacionalne države još nisu postojale. To je bio kontekst u kome sam ja izjavila tako nešto, ali bih rekla da su i u narednom periodu, ponekad, akademije imale tu ulogu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a da li vam je poznato da je upravo Srpska akademija nauka bila sve vreme, za vreme socijalizma, u nekoj opoziciji u odnosu na vlast u to vreme?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ne bih to opisala kao poziciju opozicije tokom celog socijalističkog perioda, ali to bi se definitivno moglo reći za početak i sredinu osamdesetih godina.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. U uvodu ovog vašeg izveštaja kažete da izveštaj, da će "izveštaj identifikovati i pokušati da pojasni elemente nacionalnog stanja svesti koje je osamdesetih godina imala većina Srba, a koje je doprinelo raspadu Jugoslavije." Pa moje pitanje glasi, da li vam je poznato da se Jugoslavija nije sama od sebe raspala, nego je pod međunarodnim pritiskom i podrškom, političkom, medijskom, finansijskom, upravo snagama separatizma i nacionalističkim rukovodstvima Slovenije i Hrvatske i Bosne i Hercegovine, razbijena?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Vi upućujete na dve stvari: jedno je uloga međunarodnih faktora na razbijanje Jugoslavije, čime se ja ne bavim u izveštaju zato što ne verujem da to potpada pod temu mog interesovanja, a drugo su akcije koje su sprovodile određena republička rukovodstva. Ja u izveštaju eksplicitno naglašavam, iako je moj fokus bio uloga srpskog

rukovodstva u razbijanju Jugoslavije, da srpsko rukovodstvo nije jedino odgovorno za propast jugoslovenske države.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, mi ćemo ustanoviti, nadam se, suprotno, ali da li vam je poznata ocena Semjuela Hantingtona (Samuel Huntington) da je do izbijanja rata 1992. godine došlo zbog pritiska Vatikana (Vatican) da se pomognu rimokatoličke republike u Jugoslaviji da se izdvoje i što su se vodeći činioци zapadne civilizacije ujedinili sa svojim saradnicima u Jugoslaviji. On je to napisao u svojoj knjizi *“The Clash of Civilisations”* (Sukob civilizacija) koju ste, verovatno, pročitali, jer je to ono čime se vi bavite.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, pročitala sam tu knjigu i ne mogu da kažem da sam je skoro čitala. Ako se dobro sećam, njegov argument je taj da su različite države ušle u savez sa određenim stranama u sukobu nakon raspada Jugoslavije, na bazi verske pripadnosti civilizacija, ali zaista knjigu nisam čitala tako skoro, da bih na pravi način mogla da je kometnarišem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Ovo što sam maločas spomenuo da ste u uvodu rekli da će “izveštaj identifikovati i pokušati da objasni elemente nacionalnog stanja svesti kod Srba”, recite mi, molim vas, šta uopšte čini nacionalnu svest i koji su to elementi nacionalne svesti kod Srba?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Na to sam upućivala na početku mog svedočenja, kada sam objašnjavala šta mislim kad kažem “nacionalno stanje svesti kod Srba”, što je skup pogleda na srpsko nacionalno pitanje. Drugim rečima, ja ne pominjem izraz “nacionalno stanje svesti” u smislu da ja verujem da Srbi, samom činjenicom što znaju da su Srbi, imaju isti set verovanja. Element nacionalnog stanja svesti na koji ja upućujem je vrlo važna percepcija da su Srbi prihvatili da je decentralizacija Jugoslavije nešto što šteti Srbima, a da se, pritom, ignorisala činjenica da su pripadnici drugih naroda takođe podeljeni unutar Jugoslavije, mada ne u istom stepenu. Prvenstveno mislim na Hrvate, Muslimane i Albance. To je mobilizacija masa na osnovama, gde se decentralizacija shvata kao nešto protivno Srbima, pre nego što se smatra da je to jedan opšti okvir na koji način nacionalna i teritorijalna prava etničkih grupa treba da se usklade jedna s drugim i to kroz institucionalne načine. To je važan deo onoga što ja mislim pod “nacionalnim stanjem svesti Srba” o srpskom nacionalnom pitanju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Sad ste pomenuli kako su Albanci bili razbijeni u Jugoslaviji. Gde su to bili razbijeni u Jugoslaviji? Oni su uglavnom bilo skoncentrisani na Kosovu i Metohiji

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, oni jesu bili skoncentrisani tamo, naročito u toku postojanja socijalističke Jugoslavije, ali, kao što vi znate, postojala je značajna albanska manjina, kako u Makedoniji tako i u Crnoj Gori.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali vi ste ovde, da preskočim svoj redosled, pošto bih hteo da komentarišem ono što ste maločas rekli u ovom kratkom glavnom ispitivanju, to vas je pitao gospodin Najs, pa ste na njegovo pitanje rekli da je "Drenica inkorporirana posle Drugog svetskog rata u jugoslovensku državu". Da li sam vas ja dobro čuo?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Koliko se ja sećam, rekla sam da je Kosovo bilo ponovo inkorporirano u jugoslovensku državu. Mišlim da nisam to rekla u odnosu na Drenicu iako, naravno, Kosovo uključuje i područje Drenice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali vi govorite u svom izveštaju i maločas ste o tome govorili, da su 1944. i 1945. godine, ovde sam zabeležio, sticajem okolnosti, na strani 16 izveštaja, "ugušili najveće pobune Albanaca i da su se najveće borbe vodile na području Drenice", je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato da su u to vreme, dakle, 1944., 1945. godine, kad se to događali, partizani bili regularna i međunarodno priznata vojna sila od strane velikih sila, jer su se borili protiv fašizma kao saveznici i članovi antihitlerovske koalicije, je l' tako?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: U tom trenutku su njima definitivno pomagali saveznici. Ja ne znam da li se to može identifikovati sa međunarodnim priznanjem Nisam sasvim sigurna kada jedna oružana sila dobija međunarodno priznanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Zar nije tačno da nisu ugušili oni nekakvu pobunu Albanaca, kako vi generalizujete, već pobunu izuzetno opasne albanske fašističke gerile, pod nazivom "balisti" koji su kao saveznici Nemaca i Italijana, tokom Drugog svetskog rata, počinili stravične zločine prema Srbima i Crnogorcima na Kosmetu. Je l' to tačno ili ne?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: To je tačno kao što sam ja navela u mom izveštaju da jesu bili počinjeni zločini nad Srbima i Crnogorcima na Kosovu tokom Drugog svetskog rata. Ja ne bih se složila s tim da se okarakterišu svi Albanci koji su bili suprotstavljeni partizanima kao saradnici fašista. Ukoliko se mi prisetimo događaja iz Drugog svetskog rata, videćemo da je bilo trenutaka u Drugom svetskom ratu kada su i sami partizani bili spremni da dozvole Kosovu da se ujedini sa Albanijom. Prema tome, ja mislim da je to sasvim jasno na osnovu postojećih dokaza, da je to upravo želela velika većina Albanaca na Kosovu, bez obzira na svoja politička gledišta koja su inače imali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Da li vi znate, pošto ste se time bavili, da je drenička pobuna na Kosmetu, bio, u stvari, jedan jedini slučaj u Drugom svetskom ratu da se posle povlačenja nemačke vojske, u dubokoj pozadini armije koja je članica antihitlerovske koalicije, saveznici Hitlera (Adolf Hitler), odnosno albanski balisti, otvaraju novi front?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Ne bih se složila s takvim opisom Dreničke pobune, ja sam o tome kratko govorila za vreme glavnog ispitivanja i ako mi dozvolite da provedem malo više vremena pa da kažem što suvremeni izvori govore o motivu za dreničku pobunu. Postoji nekoliko mogućnosti koje proističu iz nekoliko izvora. Jedna teza je kada su Poluža i njemu slični pristali da se pridruže partizanima, oni su još uvek bili pod utiskom da će partizani podržati neku vrstu saveza između Kosova i Albanije. E sad, da li će se to dogoditi u kontekstu šire jugoslavensko-albanske federacije ili neke druge mogućnosti koja je izgledala otvorenom u to vreme, to je bilo drugo pitanje. Kad je reč o neposrednim povodima za pobunu, raspoloživi savremeni izvori ukazuju na to da su razlozi za Polužu i njegove ljude, nakon što su se pridružili partizanskom pokretu, da odbiju da idu na sremski front ti što su četničke bande u Sandžaku i području Drenice još uvek bili aktivni i oni su hteli da ostanu u tom području, jer su bili odlučni da brane svoje domove od četnika.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, vi tvrdite da ta pobuna nije bila pobuna oružanih saveznika, dakle, balista, oružanih saveznika nemačke vojske, nego je imala sasvim drugi karakter?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Da, tako je. Ne poričem da su mnogi učesnici te pobune možda bili bivši balisti. Ja zaista nemam statističke informacije u tom pogledu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nemate. A da li znate šta je bio taj balistički pokret, ko su bili balisti i da li znate kakva je bila njihova uloga u Drugom svetskom ratu i na čijoj su strani ratovali?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Mislim i kažem u izveštaju da je većina albanskog stanovništva na Kosovu na neki način pozdravila rezultat okupacije u Drugom svetskom ratu, odnosno uspostavljanje Velike Albanije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je nesumnjivo da je Velika Albanija bila kreacija Musolinija (Benito Mussolini), odnosno fašistička kreacija?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Svakako se radilo o kreaciji fašističke Italije (Italy). U to nema sumnje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je onda nesumnjivo da su ti balisti bili, u stvari albanski fašisti? Ja ne govorim o albanskoj naciji nego govorim o albanskim fašistima. Bilo je i albanskih partizana, na primer.

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Mislim da opisati baliste kao albanske fašiste nije tačno jer oni nisu podržavali fašističku organizaciju države, odnosno oblik vladavine koji se inače smatra fašističkom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Šta su podržavali balisti? Podržavali Italijane kao okupacionu silu na tom području Velike Albanije, koju je napravio Musolini. Je li tako ili ne?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Svakako, oni jesu podržavali stvaranje Velike Albanije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne govorim o stvaranju Velike Albanije, samo, nego govorim i o tome da su podržavali i ratovali na strani sila Osovine (Axis Powers), dakle italijanskih i nemačkih snaga u Drugom svetskom ratu. Je li to tako ili nije?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Meni svakako nije poznata svaka vojna akcija koju su preduzeli balisti za vreme rata. S obzirom na situaciju u to doba bilo je puno različitih grupa koje su uzimale različite strane i stajališta za vreme rata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ako vam nije poznato, onda ću da se vratim na ova pitanja o kojima ste maločas govorili, kad sam vas pitao o elementima nacionalne svesti kod Srba, pa ste mi onda dali ta svoja objašnjenja. Recite mi, molim vas, u uvodu, u kome na više mesta u knjizi

često pominjete srpski nacionalizam, šta vi podrazumevate pod nacionalizmom? Da li ga poistovećujete sa šovinizmom i šta su to evropski nacionalizmi XIX veka, kao i danas, na primer, francuski nacionalizam ili narastajući evro-nacionalizam?

SUDIJA MEJ: Dajte svedokinji priliku da odgovori.

SVEDOK BADING: Kao prvo, ono što podrazumevam pod terminom nacionalizam.

SUDIJA MEJ: Mislim da je prvobitno pitanje bilo o srpskom nacionalizmu. Na kraju krajeva to je ono čime se ovde bavimo.

SVEDOK BADING: Kad kažem "srpski nacionalizam" ja nužno ne mislim "šovinizam" ili "nacionalni ekskluzivizam". Konkretno mislim na nacionalizam kao na jedan politički princip prema kom političke i kulturne granice treba da se poklapaju. Ja to citiram u izveštaju i dajem definiciju koju je dao Ernest Gellner (Ernest Gellner) za sve nacionalizme, ne samo za srpski nacionalizam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A, dobro, da li vi smatrate da je srpski nacionalizam u XIX veku bio različit ili je bio sastavni deo, uopšte, sličnog nacionalizma, mislim evropskog, kad, na primer, govorimo o XIX veku, ne govorimo o Drugom svetskom ratu, nacionalizma Nemaca, Italijanana koji su se u to vreme, takođe, borili za stvaranje svojih država?

SVEDOK BADING – ODGOVOR: Mislim da je reč o izuzetno sličnom fenomenu kad je reč o samom sadržaju, međutim, okolnosti su drugačije. Ja to naglašavam u svom izveštaju. Granice srpstva su bile sporne. Naravno, jesu i granice nemačkih teritorija i, isto tako je bilo sporno pitanje nemačkog ujedinjenja, onoga što se događalo u i oko Austrije (Austria) i Prusije (Prussia), ali opšte pitanje identiteta, kao što ja navodim u svom izveštaju, u XIX veku. Potpuno izjednačavanje Srba sa srpskom pravoslavnom verom je ono što se dogodilo u XX veku i to još nije dovršeno. Prema tome, postoji razlika kada upoređujemo te nacionalizme sa drugim nacionalnim pokretima u Evropi.

SUDIJA MEJ: Ako je ovo pogodan trenutak, završićemo za danas. Da, gospodine Najs?

TUŽILAC NAJS: Ako pronađemo doktorsku disertaciju pre kraja radnog dana, danas, mi ćemo da je dostavimo Pretresnom veću i optuženom.

SUDIJA MEJ: Ili sutra ujutro, ako ne uspete danas. Gospođo Bading, molim vas da se vratite sutra ujutro u 9.00

SVEDOK BADING: Svakako.

SUDIJA MEJ: Hvala.

Fond za humanitarno pravo